

**ასოციაცია მწვანე ალტერნატივას შენიშვნები და კომენტარები
კინტრიშა-2 ჰესის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშის თაობაზე**

12 სექტემბერი, 2012 წ.

1. პროექტის შესახებ

კინტრიშის ჰესის პროექტის განხორციელებას ითვალისწინებდა საქართველოს მთავრობასა და შპს „აჭარა ენერჯი 2007“ შორის 2008 წ. 28 თებერვალს დადებული ურთიერთგაგების მემორანდუმი. მემორანდუმი კინტრიშის ჰესის გარდა, მოიცავდა კიდევ შვიდი ჰესის (ქობულეთის I ჰესი - 13.30 მვტ, ქობულეთის II ჰესი - 14.30 მვტ, კირნათის ჰესი - 14.40 მვტ, ხელვაჩაურის ჰესი - 22.40 მვტ, ჭოროხის I-II ჰესები - 48.00 მვტ) მშენებლობას. მედიაში გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად, „აჭარა ენერჯი 2007“-მა უარი განაცხადა მემორანდუმით გათვალისწინებული სამი ჰესის, მათ შორის, კინტრიშის ჰესის მშენებლობაზე, კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებთან სიახლოვის და გარემოსდაცვითი მოსაზრებების გამო¹.

2012 წ. იანვრის დასასრულს ქართულ მედიაში გავრცელდა ინფორმაცია, რომ საქართველოს მთავრობასა და კომპანია „ჰიდრო დეველოპმენტ კომპანიის“ (Hydro Development Company) შორის გაფორმდა ურთიერთგაგების მემორანდუმი, რომლის თანახმად, კომპანია აჭარაში, მდინარე კინტრიშზე, ააშენებს 5 მეგავატი სიმძლავრის კინტრიშის ჰესს. საქართველოს ენერჯეტიკისა და ბუნებრივი რესურსების სამინისტროს ვებ-გვერდზე განთავსებული ინფორმაციის თანახმად, კომპანიას მშენებლობა უნდა დაეწყო 2012 წლის 25 მარტს. კვლავ მედიაში გავრცელებული ინფორმაციის თანახმად², 2012 წ. გაზაფხულზე კომპანია აწარმოებდა სამშენებლო სამუშაოებს, მიუხედავად იმისა, რომ მას ამ დროისთვის არ ჰქონდა მოპოვებული არც მშენებლობის და არც გარემოზე ზემოქმედების ნებართვა³.

ამგვარად, პროექტს ამჟამად ახორციელებს კომპანია „ჰიდრო დეველოპმენტ კომპანი“⁴. პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიში, პროექტის განმახორციელებლის დაკვეთით, მოამზადა საკონსულტაციო კომპანიამ „გერგილი“.

განსახილველად წარმოდგენილი პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების (გზშ) ანგარიშის თანახმად, პროექტი გულისხმობს მდ. კინტრიშის ხეობაში, აჭარის რეგიონში, ქობულეთის რაიონში, სოფ. ქობალაურსა და სოფ. ჭახათს შორის, 5.5 მეგავატი დადგმული სიმძლავრის დერივაციული ტიპის ჰიდროელექტროსადგურის (ჰეს-ის) მშენებლობას. კინტრიშა-2 ჰესი

¹ გაზეთი „ბანკები და ფინანსები“, 2009 წ. 27 ივნისი; „თავისუფალი სიტყვა“, 2012 წ. 17 აპრილი; გაზეთი „ბათუმელები“, 2012 წ. 28 მაისი - 3 ივნისი.

² „თავისუფალი სიტყვა“, „ბათუმელები“, საქართველოს რეგიონულ მაუწყებელთა ასოციაცია, ტელეკომპანია „მაცეტრო“.

³ ქობულეთის მუნიციპალიტეტის გამგეობის 2012 წ. 16 მაისის წერილი და გარემოს დაცვის სამინისტროს 2012 წ. 23 აპრილის წერილი.

⁴ მეწარმეთა და არასამეწარმეო იურიდიულ პირთა რეესტრის მონაცემთა თანახმად, კომპანიის საწესდებო კაპიტალის 86%-ის მფლობელია ესტონეთში რეგისტრირებული კომპანია „იმეტეგუ“ (წარმომადგენელი, ესტონეთის მოქალაქე - ჰორრეტ ვერრევი), ხოლო დანარჩენის - საქართველოს მოქალაქეები (თამაზ გოგოლაძე - 8%, ელგუჯა ტოტოჩია - 4% და გიგლა სიხარულიძე - 2%).

ენერგოსისტემას მიუერთდება 35 კვტ-იანი ელექტროგადამცემი ხაზით. პროექტის საერთო ღირებულება 8.5 მლნ. დოლარია.

2. გზშ ანგარიშის ხარისხი

ზოგადად, გზშ ანგარიში მეტად დაბალი ხარისხისაა; ის არ პასუხობს საქართველოს კანონმდებლობით გზშ ანგარიშის შინაარსისადმი დადგენილ მოთხოვნებს.

სულ 113-გვერდიანი გზშ ანგარიშის უდიდესი ნაწილი (12-83 გვ.გვ. - მე-3 და მე-4 თავები) ეთმობა ფონური მდგომარეობისა და ჰესის ტექნიკური მახასიათებლების აღწერას. ამასთან, თავად ეს ნაწილი გაჯერებულია უსარგებლო და არაინფორმატიული რუკებითა და ფოტოებით. ანგარიშში წარმოდგენილი ტექნიკური დახასიათების დიდი ნაწილი უფრო შესაფერისი იქნებოდა საინჟინრო-ტექნიკური პროექტისთვის, ვიდრე გზშ ანგარიშისთვის.

ანგარიშის მე-5 თავის (მშენებლობის ორგანიზაცია და სამუშაოთა წარმოება) დანიშნულება საერთოდ გაუგებარია. ამ თავის ნაწილი ეთმობა ზოგადად, თეორიულად, ნებისმიერი (ჰესის) მშენებლობის ეტაპების აღწერას, ნაწილი კი, მშენებლობის წარმოებისა და უსაფრთხოების უზრუნველყოფის დეტალებს. ამასთან, ამ თავში გაბნეულია ისეთი ინფორმაცია, რომელიც შესაფერისი იქნებოდა, ასახულიყო პროექტის აღწერის თავში, მაგრამ ასეთი თავი საერთოდ არ არის წარმოდგენილი ანგარიშში და პროექტის შესახებ ინფორმაცია გაბნეულია სხვადასხვა თავებში.

პროექტის მოსალოდნელი ზემოქმედებების გამოვლენას, შეფასებას და შემარბილებელი ღონისძიებების დადგენას - სულ 12 გვერდამდე ეთმობა! ეს საკითხები მიმოხილულია ანგარიშის მე-6 (პროექტის მოსალოდნელი ზემოქმედება), მე-8 (ნარჩენების განთავსება) და მე-9 (ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე მშენებლობის შემარბილებელი ზომების მიმოხილვა) თავებში. თავად ამ თავების შინაარსი კი, კრიტიკას ვერ უძლებს (იხ. ქვემოთ).

საერთოდ გაუგებარია, რას ემსახურება ანგარიშის ბოლო, ერთგვერდიანი მე-10 თავი - დასკვნები და რეკომენდაციები. აქ არ არის შეჯამებული შეფასების შედეგები; გაუგებარია, ასევე, ვინ არის წარმოდგენილი რჩევების/რეკომენდაციების ადრესატი - „კიდრო დეველოპმენტ კომპანი“ უნდა იღებდეს ვალდებულებებს, და არა გასცემდეს რეკომენდაციებს.

3. პროექტის აღწერა, დაცულ ტერიტორიასთან სიახლოვე და მიზანშეწონილობის დასაბუთება

კინტრიშა-2 ჰესის პროექტის აღწერა არასრულყოფილადაა წარმოდგენილი გზშ ანგარიშში. ისეთი მნიშვნელოვანი საკითხი კი, როგორცაა ადგილმდებარეობა, მეტად ზოგადადაა აღწერილი და დოკუმენტის სხვადასხვა ნაწილშია გაბნეული. საპროექტო ტერიტორიის ადგილმდებარეობის აღწერა გვხვდება მხოლოდ ანგარიშის მე-5 თავში (გვ. 85) და ისიც სულ ორი წინადადებით შემოიფარგლება: *„კინტრიშა ჰესის მშენებლობა გათვალისწინებულია საქართველოს რესპუბლიკის აჭარის რეგიონის, ქობულეთის რ-ის, ს. ქობალაურსა და ს. კახათს შორის. მშენებლობის რ-ნი მდებარეობს ქ. ქობულეთის აღმოსავლეთით 15-20 კმ-ზე“* (იგივეა აღნიშნული 3.9 თავში - ნიადაგები). მკითხველისთვის გაუგებარი რჩება, მაგალითისთვის, რა მანძილითაა დაშორებული საპროექტო ტერიტორია დასახლებებიდან, ადგილობრივი ინფრასტრუქტურიდან და განსაკუთრებით, კინტრიშის დაცული ტერიტორიებიდან (კინტრიშის სახელმწიფო ნაკრძალი და კინტრიშის დაცული ლანდშაფტი).

კინტრიშის დაცული ტერიტორიების შესახებ მცირე ინფორმაციას (სულ სამ აბზაცს) მოიცავს ანგარიშის მე-3 თავი (ქვეთავი 3.11 დაცული ტერიტორიები), მაგრამ ამ თავშიც არაფერია ნათქვამი საპროექტო ტერიტორიის დაშორებაზე დაცული ტერიტორიებიდან. ანგარიშში ნათქვამია, რომ „კინტრიშის დაცული ტერიტორიები... სოფელ ცხემლოვანსა და ხინოს მთის შუაა მოქცეული“. იმის გათვალისწინებით, რომ მდ. კინტრიშის წყალშემკრები აუზიც იწყება სწორედ ხინოს მთიდან, სრულიად შესაძლებელია, რომ საპროექტო ტერიტორიამ მოიცვას კინტრიშის დაცული ტერიტორიების გარკვეული ნაწილიც. იმ შემთხვევაშიც კი, თუ საპროექტო ტერიტორია არ მოიცავს კინტრიშის დაცული ტერიტორიების ადგილებს, მნიშვნელოვანია, რომ ნათელი იყოს დაშორება, რათა სრულფასოვნად შეფასდეს პროექტის ზეგავლენა დაცულ ტერიტორიებზე და ზეგავლენის შემთხვევაში, დადგინდეს შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები.

ის გარემოება, რომ პროექტის თავდაპირველმა ინვესტორმა, „აჭარა ენერჯი 2007“-მა პროექტის განხორციელებაზე სწორედ დაცულ ტერიტორიებთან სიახლოვის გამო განაცხადა უარი, აჩენს საფუძვლიან ეჭვს, რომ დაცულ ტერიტორიებთან სიახლოვის და პროექტის დაცულ ტერიტორიებზე ზეგავლენის საკითხი გამიზნულად არ არის განხილული გზშ ანგარიშში.

რაც შეეხება პროექტის მიზანშეწონილობის დასაბუთებას, ასეთი ინფორმაცია დოკუმენტში საერთოდ არ არის წარმოდგენილი. გზშ ანგარიშში (და ისიც მე-6 თავში) მოყვანილია შემდეგი ზოგადი დასაბუთება:

„საქართველოს ეკონომიკის სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ მოცემულია ჰესების მშენებლობის გავლენის პროგნოზი რესპუბლიკის ეკონომიკაზე. მათი დასკვნის თანახმად ჰესების მშენებლობა დადებით გავლენას მოახდენს არა მარტო რეგიონების, არამედ მთელი საქართველოს ეკონომიკურ და სოციალურ განვითარებაზე. იგი ხელს შეუწყობს საწარმოო ძალთა რაციონალურ განლაგებას, წარმოების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის დონის ამაღლებას, განსაკუთრებით გაზრდის მოსახლეობის შრომის ანაზღაურებას, აამაღლებს მათ მატერიალურ და კულტურულ დონეს.

ჰესის მშენებლობა არა მარტო ფულადი შემოსავლის ზრდას უზრუნველყოფს, არამედ მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს მომსახურების სფეროს განვითარებას“.

ეს ჩანაწერი, რომელიც ძალზე ჰგავს საბჭოთა პერიოდის სახელმძღვანელოდან ამონარიდს, არაფრისმთქმელია თავად კინტრიშის ჰესის პროექტზე.

ანგარიშში ასევე აღნიშნულია, რომ „სამშენებლო ორგანიზაცია უზრუნველყოფს მუშების მოთხოვნილებების 60% საკუთარი კადრებით, ხოლო 40% უნდა იყოს მოწვეული“. აქვე ვარაუდის სახითაა მოცემული, რომ „ადგილობრივი მუშების დაქირავება შესაძლებელია მდ. კინტრიშის ხეობაში განლაგებული სოფლებიდან ხუცუბანი, კოხი, ჭახათი, ქობალაური და სხვა“. ამ ჩანაწერიდან არ არის საბოლოოდ ნათელი, იღებს თუ არა პროექტის განმახორციელებელი ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების ვალდებულებას და თუ იღებს, რამდენი იქნება ადგილობრივთა წილი დასაქმებულთა საერთო რაოდენობაში; ასევე, რა მექანიზმებით იქნება შესაძლებელი დაინტერესებული მხარეებისთვის გადამოწმდეს, რამდენი ადგილობრივი იქნა დასაქმებული პროექტში.

ამგვარად, ანგარიშში საერთოდ არ არის განხილული პროექტის საჭიროება - რა მიზანს ემსახურება პროექტი და რა კონკრეტულ სარგებელს მოუტანს მისი განხორციელება ქვეყანას, რეგიონს, პროექტის უშუალო სიახლოვეს მცხოვრებ მოსახლეობას (პროექტის სოციალურ-ეკონომიკური ზეგავლენა საერთოდ არ არის შეფასებული). ეს ინფორმაცია აუცილებელია იმისათვის, რომ საზოგადოებამ და გადაწყვეტილების მიმღებმა პირებმა უკეთ შეაფასონ, რამდენად ღირებულია კონტრიმის ჰესის პროექტი იმ უარყოფითი შედეგების გათვალისწინებით, რომლებიც შესაძლოა მოჰყვეს პროექტს.

კონტრიმის ჰესის პროექტის მიზანშეწონილობაზე მსჯელობისას, გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ის გარემოებაც, რომ საქართველოსა და გერმანიის რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკს (KfW) შორის დადებული ხელშეკრულების მიხედვით, განსაზღვრულია რამოდენიმე მილიონი ევროს გამოყოფა საქართველოს დაცული ტერიტორიების, მათ შორის, კონტრიმის დაცული ტერიტორიების შესაძლებლობათა გაძლიერებისთვის. ამდენად, დაგეგმილი კონტრიმის ჰესის პროექტის შესახებ დაუყოვნებლივ უნდა ეცნობოს გერმანულ მხარეს.

4. ალტერნატივების ანალიზი

გზმ კვლევის განუყოფელი და უმნიშვნელოვანესი ნაწილია ალტერნატივების ანალიზი, თუმცა, ეს საკითხი საერთოდ არ არის წარმოდგენილი ანგარიშში. როგორც ანგარიშიდან ირკვევა, პროექტის შედგენის რომელიმე ეტაპზე განხილული იყო „ჰიდროკვანძების სქემების, მათი ცალკეული ნაგებობების და კონსტრუქციების“ ალტერნატივები (გვ. 7), თუმცა, ეს ალტერნატივებიც კი არ არის წარმოდგენილი ანგარიშში, რომ არაფერი ვთქვათ, მაგალითად, მიზნის (რომელიც, სამწუხაროდ, დაუდგენელია) ალტერნატიული გზებით მიღწევისა და ადგილმდებარეობის ალტერნატივების შესწავლაზე.

ალტერნატიული ვარიანტების განუხილველობა, გზმ ანგარიშის მეტად მნიშვნელოვან ნაკლოვანებად უნდა ჩაითვალოს. აუცილებელია ამ საკითხისათვის მეტი ყურადღების დათმობა, საფუძვლიანი კვლევის ჩატარება და მისი გზმ ანგარიშში წარმოდგენა.

5. ჰიდროლოგიური კვლევები და სანიტარული ხარჯი

ისეთ მნიშვნელოვან საკითხს, როგორცაა წყლის სანიტარული ხარჯი (სხვა სიტყვებით, რამდენი წყალი დარჩება მდინარეში წყლის ალების წერტილიდან დინების მიმართულებით), ვხვდებით გზმ ანგარიშის მხოლოდ მე-4 თავში (გვ.61). ანგარიშის თანახმად, „ჰიდროენერგეტიკულ გაანგარიშებაში სანიტარული ხარჯის სიდიდედ მიღებულია საშუალომრავალწლიური ხარჯის 10%“. არ არის წარმოდგენილი რაიმე სახის ახსნა / დასაბუთება / შესწავლა, თუ რატომ იქნა არჩეული და რა ზეგავლენა ექნება ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე პროექტის განხორციელების შემოთავაზებულ ვარიანტს: მდინარის წყლის 90%-ის სადერივაციო არხსა და გვირაბში გადაგდებას და მდინარეში მხოლოდ საშუალო მრავალწლიური ხარჯის 10%-ის დატოვებას. პროექტის შემოთავაზებული გადაწყვეტა ბადებს უამრავ კითხვას და ამასთანავე, იძლევა პროექტის ამ სახით განხორციელებაზე პროტესტის გამოთქმის მყარ საფუძველს, შემდეგ გარემოებათა გამო:

1. უცნობია, რატომ არის შემოთავაზებული წყლის სანიტარული ხარჯი 10% და არა მაგალითად: 5%, 15%, 30% ან მეტი.

2. არ არის დასაბუთებული ის, რომ საშუალო მრავალწლიანი ხარჯის 10% საკმარისი იქნება ზოგადად, მდინარის ეკოსისტემისთვის და კერძოდ, მდინარე კინტრიშზე დამოკიდებული ფაუნისთვის, მათ შორის თევზებისთვის. არ არის ნათელი, ჩატარებულია თუ არა რაიმე კვლევა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით.

3. არ არის გამოკვლეული მდ. კინტრიშის საპროექტო მონაკვეთზე დამოკიდებული წყალმოსარგებლები და რა ზეგავლენას მოახდენს მათზე წყლის დერივაცია.

ყურადსაღებია, ის ფაქტიც, რომ ჰიდროლოგიური კვლევები ემყარება სოფელ კოხთან მდებარე ჰიდროლოგიური საგუშაგოს მხოლოდ 1941-1990 წლების მონაცემებს, რაც ასევე არ იძლევა მყარი დასკვნების გაკეთების საშუალებას. მდ. კინტრიშის მყარი ჩამონადენის საანგარიშო სიდიდეების დასადგენად გამოყენებულია აგრეთვე ძველი - 1965-1986 წლების პერიოდის მონაცემები. ფაქტიურად, არ არსებობს ბოლო 22-26 წლის დაკვირვების მონაცემები, რაც ანგარიშში წარმოდგენილ გათვლებს სანდოობას უკარგავს. მეტად სადავოა ასევე ისიც, თუ რამდენად გამართლებულია გათვლების ჩასატარებლად სოფელ კოხთან მდებარე ჰიდროლოგიური საგუშაგოს მონაცემების გამოყენება: თავად ანგარიშშია აღნიშნული, რომ ეს საგუშაგო ჰესის სათავე კვანძიდან დაშორებულია 6 კილომეტრით (გვ.23). საგუშაგო მდებარეობს მდინარის ქვედა ბიეფში; ამასთან, ზედა ბიეფში მდინარეს ერთვის არაერთი შენაკადი, რომლის ჰიდროლოგიური დაკვირვების მონაცემები ასევე არ არსებობს.

6.პროექტის ზეგავლენის პროგნოზი, შეფასება და შემარბილებელი ღონისძიებები

პროექტის მოსალოდნელი ზემოქმედებების გამოვლენის, შეფასებისა და შემარბილებელი ღონისძიებების დადგენისადმი მიძღვნილი ნაწილი ერთ-ერთი ყველაზე სუსტია გზმ ანგარიშში. ანგარიშის მე-6 თავის შესავალ ნაწილში (გვ. 94) აღნიშნულია, რომ გზმ ანგარიშის ეს ნაწილი ძირითადად ეყრდნობა „არსებულ შესაბამის ანგარიშებსა და ლიტერატურას“ და დეტალური შესწავლა ჩატარდება მაშინ, „როდესაც პროექტი მიიღებს დასრულებულ სახეს“. ასეთი ჩანაწერი ვერაფრით ვერ ამართლებს ანგარიშის ამ მეტად მნიშვნელოვან ნაკლოვანებას!

თუ პროექტი „დაუსრულებელია“, მაშინ გაუგებარია, როგორ იქნა გამოვლენილი ანგარიშში წარმოდგენილი ზეგავლენის სახეები და შემარბილებელი ღონისძიებები; ასევე, გაუგებარია, რატომ და რომელი პროექტის შესაბამისად მიმდინარეობდა სამშენებლო სამუშაოები საპროექტო ტერიტორიაზე?

გარდა ამისა, სწორედ საზოგადოებრივი განხილვისთვის წარდგენილ ანგარიშში უნდა იყოს ასახული სრულფასოვნად პროექტის მოსალოდნელი ზემოქმედებები და შესაბამისი შემარბილებელი ღონისძიებები, ვინაიდან საქართველოს მოქმედი კანონმდებლობით, მხოლოდ საზოგადოებრივი განხილვისთვის წარდგენილი ვერსიასა საზოგადოებისთვის ხელმისაწვდომი; მხოლოდ ეს ვერსია იძლევა პროექტისადმი საზოგადოებრივი მხარდაჭერის ან პირიქით, წინააღმდეგობის საფუძველს.

გზმ ანგარიშის ამ ნაწილის ნაკლოვანებების აღსაწერად, მხოლოდ რამოდენიმე მაგალითს მოვიყვანთ:

1. ანგარიშში არ არის განხილული ზეგავლენა კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე, არ არის შეფასებული ზეგავლენის მნიშვნელოვნება და შესაბამისად არ არის დადგენილი შემარბილებელი ღონისძიებები;

2. მაშინ, როდესაც დაგეგმილი ჰესი დერივაციული ტიპის ჰესია და ითვალისწინებს ორ კილომეტრზე მეტ მანძილზე წყლის უდიდესი ნაკადის - 90%-ის - ჯერ დახურულ დერივაციულ არხში (1220 მ) და შემდეგ გვირაბში გადაგდებას (1120 მ), პროექტის პოტენციური ზეგავლენებისადმი მიძღვნილ თავში (თავი 6) რატომღაც საუბარია მხოლოდ და მხოლოდ ჰესის წყალსაცავის მშენებლობითა და ოპერირებით გამოწვეულ ზემოქმედებებზე/შედეგებზე. ეს გაკვირვებას იწვევს ასევე, იმის გამო, რომ თუ პროექტის აღწერას დაფუძნებთ⁵, ჰესს ექნება სულ 6 მ სიმაღლის და თხემზე 26 მ სიგრძის წყალსაშვიანი კაშხალი.

ამგვარად, მდინარის წყლის გადაგდებით გამოწვეული ზემოქმედება, რომ არაფერი ვთქვათ შემარბილებელ ღონისძიებებზე, ბუნებრივ და სოციალურ გარემოზე გზმ ანგარიშში საერთოდ უგულვებელყოფილია!

3. ანგარიშის მე-5 თავში (გვ.90) აღნიშნულია, რომ სადერივაციო არხის გასაყვანად და სადაწნო აუზის ქვაბულის დასამუშავებლად აუცილებელი იქნება „წვრილშპუროვანი მეთოდით“ აფეთქებების ჩატარება. ამ ღონისძიების ზეგავლენა ბუნებრივ გარემოზე და მიმდებარე დასახლებებში მცხოვრებ მოსახლეობაზე საერთოდ არ არის შესწავლილი, არ არის დადგენილი ზეგავლენის მნიშვნელოვნება და არ არის შემოთავაზებული შემარბილებელი ღონისძიებები.

4. ანგარიშში ცალკე (მე-8) თავი ეთმობა ნარჩენების მართვის საკითხებს, თუმცა ამ გვერდნახევრიან თავში წარმოდგენილი ინფორმაციიდან მხოლოდ რამოდენიმე აზნაცი ეხება უშუალოდ პროექტს - დანარჩენი უბრალოდ ნარჩენების მართვის თეორიული საკითხების მიმოხილვაა. მაგალითისთვის, ანგარიშის თანახმად, *„საშიში და ჩვეულებრივი სახის ნარჩენები უნდა იყოს სეგრეგირებული და განთავსებული სხვადასხვა სახის კონტეინერებში“*. დოკუმენტში წარმოდგენილი ინფორმაცია არ იძლევა იმის გარკვევის საშუალებას, საბოლოოდ რა დაემართება ამ ნარჩენებს და სად მოხდება მათი საბოლოო განთავსება; აგრეთვე, არ არის მითითებული, თუ ვინ იქნება პასუხისმგებელი წარმოქმნილი ნარჩენის საბოლოო განთავსებაზე.

თუკი პროექტის განმახორციელებელი ნარჩენებს ნაგავსაყრელებზე განთავსებს, მაშინ გათვალისწინებულ უნდა იქნეს ისიც, რომ საქართველოში არსებული ნაგავსაყრელების უმეტესი ნაწილი ვერ აკმაყოფილებს მინიმალურ გარემოსდაცვით სტანდარტებსაც კი. ამდენად, აუცილებელია, შესწავლილ იქნეს პროექტის შედეგად წარმოქმნილი სამშენებლო ნარჩენების ზეგავლენა ნარჩენების განთავსების ადგილებზე და დოკუმენტში ზუსტად იქნეს წარმოდგენილი, ნარჩენების საბოლოო განთავსების ადგილი.

5. ცხრილში, სადაც აღწერილია „ნეგატიური ზემოქმედების შემცირების ღონისძიებები ჰესის ექსპლუატაციის პერიოდში“ (გვ. 108) შემარბილებელ ღონისძიებებს შორის მოხსენიებულია

⁵ ყურადსაღებია, რომ ანგარიშის სხვადასხვა ადგილზე არაერთხელ ერთმანეთის შეუსაბამო ინფორმაციას ვხვდებით. მაგალითად: ანგარიშის პირველ თავში (ჰესის ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები) აღნიშნულია, რომ კაშხლის სიმაღლე იქნება 6 მეტრი, ხოლო სიგრძე თხემზე 26 მეტრი. ანგარიშის მე-3 თავში კი (3.1011 მაღალსენსიტიური ადგილები), ნათქვამია, რომ კაშხლის სიმაღლე იქნება 4 მეტრი, ხოლო სიგრძე თხემზე 600 მეტრი. ამავე ქვეთავში, პირველი თავისგან განსხვავებით, აღნიშნულია, რომ ჰესს ექნება არა დახურული, არამედ „ნაწილობრივ ღია არხი“.

„კომპენსაციები კერძო მიწათმფლობელებს“ - მაშინ, როდესაც მთელს ანგარიშში საერთოდ არ არის აღწერილი, ექნება, თუ არა პროექტს ზეგავლენა და როგორი ადგილობრივ მოსახლეობაზე, მათ საკუთრებაში და/ან სარგებლობაში მყოფ მიწებზე.

ამავე ცხრილში, ნეგატიურ ზემოქმედებებს შორის, მოხსენიებულია „მშენებლობაზე დაკავებული მუშების ბრაკონიერობა“ და შესაბამის შემარბილებელ ღონისძიებად მოყვანილია „ბრაკონიერობის აკრძალვა“. გზმ ანგარიშის ავტორებისთვის ცნობილი უნდა იყოს, რომ ბრაკონიერობა აკრძალულია საქართველოს კანონმდებლობით და ასეთ ქმედებას მოჰყვება შესაბამისი სანქციები, ამდენად, „ბრაკონიერობის აკრძალვა“ ვერ იქნება განხილული შემარბილებელ ღონისძიებად. ასეთი შემარბილებელი ღონისძიების დასახვა მეტად უცნაურია, რადგან ანგარიშის მიხედვით, საფრთხის წყაროს წარმოადგენენ „მშენებლობაზე დაკავებული მუშები“.

6. წარმოდგენილი ანგარიშის 3.10 ქვეთავი - „ფლორა და ფაუნა“ - ერთ-ერთი უსუსტესია, ვინაიდან არ შეიცავს, პრაქტიკულად, არანაირ ღირებულ ინფორმაციას, რომელიც შესაძლებელს გახდის დაგეგმილი პროექტის განხორციელების შემთხვევაში, ბიომრავალფეროვნებაზე მიმართული საფრთხეების გამოვლენასა და შემარბილებელი ღონისძიებების დადგენას. ბიომრავალფეროვნებით გამორჩეული ამ ტერიტორიის აღწერილობა სულ ორივე გვერდს მოიცავს.

ანგარიშის 52-ე გვერდზე აღნიშნულია, რომ ბოტანიკური აღწერილობა ეყრდნობა ლიტერატურულ წყაროებს, საველე კვლევებსა და ასევე „საკუთარ გამოცდილებასა და ცოდნას“. იმის გამო, რომ ანგარიშში არ არის მითითებული, ვის ცოდნასა და გამოცდილებაზეა საუბარია, შეუძლებელია შევასაუბროთ, რამდენად ღირებულია ის. ანგარიშში არ არის მოხსენიებული რაიმე ლიტერატურული წყარო; შესაბამისად, შეუძლებელია განისაზღვროს, რამდენად სწორადაა ისინი შერჩეული და გამოყენებული.

რაც შეეხება საველე კვლევებს, ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „დეტალური საველე კვლევების შედეგად დაფიქსირდა საქართველოს წითელი ნუსხის ხუთი სახეობა“. აღნიშნულთან დაკავშირებით განვმარტავთ, რომ დასახელებული ხუთივე სახეობა დიდი ზომის ხე-მცენარეა; ამ ხე-მცენარეებთან მიმართებაში ფრაზის - „დეტალური საველე კვლევა“ გამოყენება, რბილად რომ ვთქვათ, უხერხულია. ის, რომ საველე კვლევა არ ჩატარებულა, ან მეტად ზედაპირული იყო, ზემოხსენებულთან ერთად, მტკიცდება ანგარიშში წარმოდგენილი შემდეგი ჩანაწერთაგ: „მშენებლობის წინა ბოტანიკური კვლევების დროს საქართველოს წითელი ნუსხის მცენარეთა სახეობების სია სავარაუდოდ გაიზრდება“. ეს ფრაზა ზედიზედ ორჯერ მეორდება, რაც კიდევ ერთხელ მიუთითებს კვლევის ზერელე ხასიათზე; ამასთან, არაფერია ნათქვამი, აისახება თუ არა ამ სიის გაზრდა პროექტის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებაზე, მის მიმდინარეობაზე ან/და შემარბილებელ ღონისძიებებზე.

კიდევ უფრო სუსტი და ზერელეა ქვეთავი 3.10.1, რომელიც ფაუნას ეხება და კიდევ ერთხელ წარმოაჩენს მთელი ანგარიშის უხარისხობას. ფაუნის სახეობები, ძირითადად, ჩამოთვლილია ქართულ ენაზე, ლათინური სახელწოდების გარეშე (მხოლოდ რამდენიმე შემთხვევაშია მითითებული ლათინური სახელწოდება). ამასთან, თეორიულადაც კი, შეუძლებელია, რომ საპროექტო ტერიტორიაზე ბინადრობდნენ ანგარიშში დასახელებული ზოგიერთი სახეობა (მაგ., კავკასიური როჭო ან კასპიური შურთხი).

გარდა ამისა, ანგარიში არ განასხვავებს, რომელ სახეობებზე არ ექნება ზეგავლენა შემოთავაზებულ პროექტს და რომელი სახეობები აღმოჩნდნენ საფრთხის წინაშე, პროექტის განხორციელების შემთხვევაში. მაგალითად, ერთნაირი მოცულობითაა „განხილული“ კავკასიური ციყვი, რომელიც სიცოცხლის ძირითად ნაწილს ხეზე ატარებს, კავკასიური როჭო და კასპიური შურთხი, რომლებიც სუბალპებში ცხოვრობენ (და საერთოდ, ფრინველები არიან) და ევრაზიული წავი (Lutra lutra),

რომელიც წყლის ცხოველია და მისი პოპულაციის არსებობა მთლიანად დამოკიდებულია წყლის ხარისზე, ჰაბიტატის უსაფრთხოებასა და საკვებ ბაზაზე, რომელიც ასევე წყლის ცხოველები არიან.

ჩვენი აზრით, უპირველეს ყოვლისა, ყურადღება უნდა გამახვილებულიყო წყლის ჰაბიტატზე სასიცოცხლოდ დამოკიდებულ სახეობებზე, თევზებზე, ასევე ამფიბიებზე, ხოლო ძუძუმწოვრებიდან - წავზე. ამფიბიებიდან, პირველ რიგში, ყურადღება უნდა გამახვილდეს წითელ ნუსხაში შეტანილ კავკასიურ სალამანდრაზე, ვინაიდან მდინარის კალაპოტში წყლის 10%-ის დატოვებას შესაძლოა მოჰყვეს მახლობელი ნაკადულების დაშრობა, რომლებიც ამ სახეობის ჰაბიტატს წარმოადგენენ. ეს კი, გამოიწვევს ამფიბიების პოპულაციების განადგურებას. ზეგავლენის დასადგენად, აუცილებელია მდინარის ხეობის იმ ნაწილის საგულდაგულო გამოკვლევა (მდინარის ორივე ნაპირიდან მინიმუმ ერთი კილომეტრის მანძილზე), რომელიც დერივაციის ზეგავლენის ქვეშ ჰყვება, რათა გამოვლენილ იქნეს მოწყვლადი სახეობების ჰაბიტატები, დაიგეგმოს სავარაუდო შემარბილებელი ღონისძიებები, ან შეუქცევადი დეგრადაციის შემთხვევაში, გამოტანილ იქნეს უარყოფითი დასკვნა. გარდა ზოოლოგიურისა, ასევე, აუცილებელია ჰიდროლოგიური კვლევის ჩატარება, რათა დადგინდეს, რა ზეგავლენას მოახდენს მდინარე კინტრიშის შენაკადებზე მდინარის დერივაცია. ასეთი კვლევა საჭიროა თევზებისა და წყლის სხვა სახეობების მდგომარეობისა და საფრთხეების განსაზღვრისათვის.

ზოგადად, დერივაციული ტიპის ჰესები ძლიერ უარყოფით ზეგავლენას ახდენენ ევრაზიული წავის პოპულაციებზე, რომელიც დაცულია არამარტო ეროვნული კანონმდებლობით, არამედ საერთაშორისო კონვენციებით (მაგალითად, ბერნის კონვენცია), ასევე შეტანილია ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) წითელ ნუსხაში. ეს სახეობა რამოდენიმე ხასიათის ზეგავლენას განიცდის:

- საკვები ბაზის (წყლის უხერხემლოები, თევზები) შემცირება, რაც აუცილებლად ახლავს თან ასეთი ტიპის მშენებლობას;
- საბინადრო არეალში გადაადგილების შეზღუდვა (გზების გაყვანა და ა.შ., მშენებლობის და ექსპლუატაციის პროცესში ტრანსპორტის მოძრაობა);
- სიკვდილიანობის გაზრდა სადერივაციო არხში და ჰესის კონსტრუქციებში მოხვედრის შედეგად (ამ საფრთხის არიდება შესაძლებელია);
- ცხოველის სასიცოცხლო სტაციების (მაგალითად, გამრავლებისა და დასასვენებელი ადგილები) გადანდგურება ან დეგრადაცია.

აღნიშნული საფრთხეების/რისკების შემცირება შესაძლებელია, თუ საფუძვლიანი გზა კვლევისას გამოვლინდება ამ სახეობის სასიცოცხლო სტაციები, დაადგინდება მათთან დაკავშირებული საფრთხეები და განისაზღვრება მათი პრევენციისათვის აუცილებელი ქმედებები. მაგალითად, ევროპაში არსებული პრაქტიკის მიხედვით, მიღებულია წყლის აღების წერტილის მიმდებარე ტერიტორიის შემოღობვა ბადეებით (მაგ., 300 მეტრი მდინარის ორივე მხარეს), რათა თავიდან იქნეს აცილებული ცხოველების მოხვედრა სადერივაციო არხში, რაც მათ დალუპვას (დახრჩობას) გამოიწვევდა.

ანგარიშში აღნიშნულია შემდეგი: „ლიტერატურული წყაროებიდან ცნობილია, რომ ადრე მდინარე კინტრიშში საქვრიითედ შედიოდა შავი ზღვის ორაგული, თუმცა ამჟამად ეს სახეობა არ გვხვდება“. აღნიშნული მტკიცება ძალზე გაუგებარი და სადავოა, ვინაიდან ყველა არსებული ლიტერატურული წყარო⁶ ადასტურებს, რომ მდ. კინტრიშში წარმოადგენს ამ სახეობის ძირითად საქვრიითე ჰაბიტატს.

⁶ იხ. საქართველოს თევზების ანოტირებული ნუსხა: N. Sh. Ninua, B. O. Japoshvili, 2008, CHECK LIST OF FISHES OF GEORGIA, Proceedings of the Institute of Zoology XXIII Tbilisi, pp. 163- 176.

ვინაიდან შავი ზღვის ორაგულის საბინადრო სხვა მდინარეები სერიოზულად დეგრადირებულია, ზოგიერთი მეცნიერის მოსაზრების თანახმად, მდ. კინტრიში ამ თევზის ბოლო საჭვირითე ჰაბიტატია შავი ზღვის აუზში. ამდენად, გაუგებარია, რა მონაცემები აძლევს გზშ ანგარიშის ავტორებს საფუძველს განაცხადონ, რომ მდინარე კინტრიში შავი ზღვის ორაგული გადაშენდა და შესაბამისად, არ საჭიროებს გაფრთხილებას.

ანგარიშში ნათქვამია, რომ ძირითადი სახეობა, რომელსაც დაცვა ესაჭიროება, კალმახია, თუმცა 110-ე გვერდზე მოყვანილი შემარბილებელი ღონისძიებები, თევზებთან დაკავშირებული რისკების შერბილების არანაირ საფუძველს არ იძლევა. გაუგებარია, რას ნიშნავს ჩანაწერი - „*დაცული იქნას მდინარის ჰაბიტატები ზედა კაშხლიდან დინების მიმართულებით*“. რომელი ჰაბიტატის დაცვაზეა საუბარი, როდესაც პროექტის თანახმად, მდინარის ამ ნაწილში უნდა დარჩეს წყლის მხოლოდ 10%? ანგარიშში აღნიშნულია, რომ შენარჩუნებულ უნდა იქნეს წყლის ხარისხი „დინების მიმართულებით“, თუმცა არ წერია, რა უნდა გაკეთდეს ამისათვის.

შეჯამების სახით უნდა აღინიშნოს, რომ დოკუმენტის ფლორისა და ფაუნისადმი მიძღვნილი ნაწილი მხოლოდ ზოგად-აღწერილობითია და მკითხველს არ აძლევს ინფორმაციის მიღებისა და დასკვნის გაკეთების შესაძლებლობას.

დასასრულს, უნდა ითქვას, რომ გზშ ანგარიში გაჯერებულია, სავარაუდოდ, სხვა პროექტების გზშ ანგარიშებიდან ან/და სახელმძღვანელოებიდან გადმოტანილი უსარგებლო ტექსტებით (ასევე, სავარაუდოდ, გზშ ანგარიშის ნაკლოვანებების დასაფარად), რაც ხელს უშლის მკითხველისთვის სასარგებლო, უშუალოდ პროექტთან დაკავშირებული ინფორმაციის აღქმას.

წარმოდგენილი გზშ ანგარიში ძალზე დაბალი ხარისხისაა და ის არ იძლევა ინფორმაციას პროექტის გარემოზე ზეგავლენის მასშტაბისა და მნიშვნელობის შესახებ. ამდენად, მისი წარმოდგენილი სახით გარემოზე ზემოქმედების ნებართვის მისაღებად წარდგენა, ყოვლად მიუღებლად მიგვაჩნია.